

ASKERLERİN
ANLATIMI İLE
MAMAK'TA İŞKENCE

RECEP KÜÇÜKİZSİZ

✉ @ / otukennesriyat

YAYIN NU: 2367
KÜLTÜR SERİSİ: 1234

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 9978-625-408-981-7

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: [0212] 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Tuba Akekmekçi

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Baskı: Pelikan Basım Matbaa ve Ambalaj Sanayi Tic Ltd Şti
Kayabaşı Mah. Ulubatlı Hasan Cad. Nu: 2H, İç Kapı Nu: 19
Başakşehir-İstanbul
Tel: [0212] 613 79 55
Sertifika Nu: 40619

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Recep Küçükizsiz: 1962 Adana doğumlu. İktisat Fakültesi mezunu. 12 Eylül Darbesi sonrasında tutuklanarak MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nda Adana Bölgesi sanıkları arasında yargılandı. Alparslan Türkeş ile birlikte kellesi istenen 220 ülkücüden birisiydi. İdam cezasına çarptırıldı. Mamak başta olmak üzere çeşitli cezaevlerinde 11 yıl hapis yattıktan sonra tahliye edildi. Birkaç ay sonra çıkarılan idam cezalarının ayrı ayrı infaz edilmesi gerektiği hususundaki Yargıtay içtihadı sebebiyle yurtdışına çıkmak mecburiyetinde kaldı. 2011 yılına kadar Almanya'da yaşadı. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Yurtiçi ve yurtdışında bir çok gazete ve dergide makaleleri yayınlanmıştır. Ayrıca *Bu Davaya Can Verenler-1* (1990), *Bu Davaya Can Verenler-2* (1998), *Şehitler Ölmez* (2005), *Kalemimden Kan Damlattım* (2009), *Ülkücülerin Çilesi* (2018), *Yusufiyeli Şairler Seçkisi* (2019), *Ülkücü Hikayeler Seçkisi* (2020), *Ülkücülerin 12 Eylül Anıları* (2020), *Hergün Gazetesi 1976-1980-1* (2021), *Hergün Gazetesi 1976-1980-2* (2024), *Ülkücü Hareketin Malul Gazileri* (2022), *Ülkücü Hareketin Fransa Sürgünleri* (2023), *Ülkücü Şehitlerin Evlatları* (2025), *Askerlerin Anlatımı ile Mamak'ta İşkence* (2026) adlı kitapları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR / 11

ÖN SÖZ / 13

I. BÖLÜM: ŞAHİTLİKLER

12 Eylül'ün "Ara Özneleri" Olarak Mamak Askerleri (Dr. Osman Aydın) / 19

Mankurt Devlet Eziyeti (Dr. Kaan Arslanoğlu) / 23

İşkence ve Hukuk (Av. Atif Şenel) / 45

Mamak Askeri Cezaevi ve Ülkücü Hareket (Recep Küçükizsiz) / 49

Mamak Kapısında Annem (Hüdaî Kuş) / 57

II. BÖLÜM: KATILIMCI ASKERLER

İsmail Kalender / 63

Ramazan Aslanbaba / 71

Sinan Polat / 103

İsmet Zingir / 117

Kadir Sevinçelli / 143

Cemal Karadağlı / 163

Rafet Maktad / 207

Mustafa Altın / 219

Mehmet Özkan / 245

İbrahim Cibooğlu / 265

Hızır Demir / 287

Hasan Kurtoğlu / 307

Katılımcıların Mamak'taki Görev Günleri / 323

III. BÖLÜM: İFADE VE RÖPORTAJLAR

Ahmet Kahraman'ın Raci Tetik ile Yaptığı, 11-13 Eylül 1988 Tarihli *Milliyet* Gazetesinde Yayınlanan Röportajı / 327

Albay Raci Tetik'in TBMM Darbeleri Araştırma Komisyonu'nda 20 Ekim 2012 Tarihinde Verdiği İfadesi / 340

Emin Çölaşan'ın 6-10 Aralık 1980 Tarihli *Milliyet* Gazetesinde Yayınlanan Mamak Röportajı / 397

EKLER

Mamak Askeri Cezaevi Krokileri / 421

DİZİN / 427

ÖN SÖZ

Tarih, geleceğimizi belirlemek için gerekli olan çok önemli bir unsurdur. Bu sebeple tarih gerçeğe uygun olmalıdır. Tarih yazmak, geçmiş bir dönemi veya olayı aydınlatmak için eldeki bilgileri usulüne uygun şekilde yeniden kurgulayarak mümkündür. Fakat bir dönemin tarihi, sadece maddi unsurlarla değil, dönemi yaşayanların şahitlikleriyle gerçeğe daha uygun yazılabilir. Bu da dönemin şahitleri ile görüşmek ve anlatımlarını kayıt altına almakla olabilir. İşte o kişilerle görüşerek bu bilgileri toplamaya, özgün, faydalı ve güvenilir bilgi kaynakları oluşturmaya “sözlü tarih” denilir.

Bu araştırmamızda Mamak gerçeğini, cezaevinde görev yapan askerlerin şahitlikleri ile tespit etmeye çalıştık. 12 Eylül darbe ortamı ve şartları göz önünde tutularak değerlendirildiğinde bu anlatımların Mamak'ta olup bitenleri, bize hiçbir resmî belgenin açıklayamayacağı gerçekliği ile gözler önüne serdiğini gördük. Dolayısıyla kişilerin özgün anlatımlarını dikkate almadan yapılan değerlendirme ve yorumların çoğu zaman tarihin gerçekliği ile örtüşmediğini, bunu aşmanın en iyi yolunun ise sözlü tarih çalışmaları yapmak olduğunu söyleyebiliriz.

Mamak Askeri Cezaevi'nde yedi yıldan fazla A blokta yattım. Bu süre içerisinde cezaevinde uygulanan her türlü işkenceyi bizzat yaşadığım gibi o dönemde görev yapan binlerce askerle de muhatap oldum. Bunlardan ülkücü fikre mensup bazıları ile gizlice irtibat kurdum. Mamak cehenneminde ilişki kurduğum kişilerle irtibatımı hapis hayatımdan sonra da sürdürdüm. Ülkücü askerlerin Mamak'ta her şeyi göze alarak yaptıkları fedakârlıkları hiçbir zaman unutmadım. Yıllar sonra onların bu acı döneme ait hatıralarını kaydetmek ve kitap olarak yayınlamak üzere dört yıl önce rızalarını alıp çalışmaya başladım. Bu çalışma, aynı zamanda zulmün en koyu anında Mamak'ta askerlik yapan ülkücülerin en olmazı, imkânsızı yapmak için gösterdikleri gayreti, neleri göze aldıklarını dolayısıyla inanmış-

I. BÖLÜM
ŞAHİTLİKLER

● **Terör uzmanı
Prof. İtil,
"Liderlerin
hepsi dışarda"
dedi**

"Cezaevlerindeki teröristler aptal"

TERÖRİZM araştırmacısı Psikiyatr Prof. Dr. Turan İtil, "Ben eskiden teröristleri hep paranoid şizofren sanardım... Şimdi, öteki terör uzmanları gibi, her teröristin arkasında bir komünist görüyorum" dedi.

Cezaevlerindeki teröristlerin ruhsal yapıları üzerinde de uzun araştırmalarda bulunan Prof. İtil, *Nokta* dergisinin sorularına cevaplandırırken, şunları söyledi:

— "Mağazalarda olan teröristler, gerçekten aptal... Fikir teröristlerinin hepsi dışarda. Liderler, hepsi dışarıda... Zekiler tesadüfen içeride, çünkü onlar ellerine silah bile almamışlar... Orada duruyorlarmış, polis tarafından bulmuşlar..."

Sağ ve sol teröristlerin şahsiyet açısından olduğu kadar, psikiyatrik ve nörolojik yönden de birbir-

lerine son derece benzediklerini belirten Prof. İtil, terörizmin "kültürel" sebeplerinin de bulunduğu söyledi. Prof. İtil, teröristler arasında "kas akrobacı"ndan sloanların çok fazla olduğunu hatırlatarak, "Bu tesadüflü bir şey değil... Özellikle seçilmişler... Korkunç bir şey aslında... Aymen bilim-kurgu gibi..." şeklinde konuştu.

Teröristlerin topluma kazandırılması, "rehabilitasyonu" konusunda dünyada ve Türkiye'de çalışmalar yapıldığını bildiren Prof. İtil, şunları söyledi:

— "Terörizmin en iyi ilacı yaşıtlık... Korkunu geçince kimse artık terörist olmuyor... O halde 40'a kadar beklemek, bu arada onları takip etmek, istiyorlarsa bilgi vermek lazım... Bu pahalı bir şey... Ama idam etmekten iyi..."

12 EYLÜL'ÜN “ARA ÖZNELERİ” OLARAK MAMAK ASKERLERİ

Recep Küçükizsiz, *Askerlerin Anlatımı İle Mamak'ta İşkence* adlı eseriyle Mamak Askeri Cezaevi'ni yalnızca mahkûmlar ve işkenceciler üzerinden değil, üçüncü bir aktör olan zorunlu askerler üzerinden okumamıza da fırsat sağlıyor. Bu üçlü yapı -mahkûm, işkenceci, zorunlu asker- 12 Eylül bağlamındaki Mamak Cezaevi olgusunu, farklı, yerel bir sosyolojik perspektiften değerlendirmeyi gerekli kılıyor. Bu bağlamda, zorunlu asker figürünü, “ara özne” olarak kavramsallaştırmak mümkün olmaktadır: O ne tam fail, ne de kurbandır. O emir-komuta zincirine dahil ama o zincirin mutlak bir halkası değil gibi görünmektedir.

Kuramsal Katkı

Kitabın en dikkat çekici yönlerinden biri, disiplinler toplum ve hapishane olgusuna, Foucault'un kuramsal yaklaşımından farklı bir bakış açısı getirmesidir. Foucault, *Disiplin ve Ceza* adlı eserinde, modern hapishane sistemini ‘bedenin değil, ruhun cezalandırılması üzerine kurulu bir iktidar mekanizması’ olarak tanımlar. Ona göre modern iktidar, bireyi denetlemek ve dönüştürmek için “panoptik” gözetim, içselleştirme ve normlara boyun eğme süreçlerini işletir. Bu bağlamda özne, büyük ölçüde iktidarın kurduğu ve yönettiği bir üründür.¹ Ancak bu kitapta, Foucault'nun çerçevesinin ötesine geçen, hatta ona eleştirel bir alternatif sunan bir kuramsal katkı yer almaktadır. Zorunlu asker figürü, Foucault'nun özneyi “disipliner iktidarın içselleştirilmiş ürünü” olarak görmesine karşıt biçimde, hem iktidar yapıları içinde inşa edilen hem de bu yapılar içinde direniş gösterebilen bir özne olarak konumlandırılır.

¹ Michel Foucault, *Hapishanenin Doğuşu*, İstanbul, İmge Kitabevi, 1992.

Yazarın eserinin değerlendirmesi sonucunda ortaya çıkartılabilecek “Ara Özneleşme Kuramı”, bireyin/öznenin iktidar karşısındaki konumunu sabit ya da pasif değil; çelişkili, ilişkisel ve dinamik olarak ele alınmasına imkân sağlamaktadır. Emir-komuta zinciri içinde yer alan askerler, sadece iktidarın uzantısı değildir. Onlar aynı zamanda “emirleri sorgulayan, uygulamayan, erteleyen ya da başka biçimlerde anlamlandıran taktiksel eyleyenler”” olabilmektedir. Bu açıdan, aşağıdaki temalar etrafında “Ara Özneleşme Kuramı”nın ortaya çıktığı söylenebilir:

- İçselleştirme: Askerlerin şiddeti ideolojik ya da vicdani düzeyde kabul etme dereceleri.
- Taktik Direniş: Açık isyan değil, pasif sabotaj, görmezden gelme, minimize etme gibi düşük yoğunluklu direniş pratikleri.
- Simetrik Meşruiyet Krizi: Hem üstten (emir-komuta) hem alttan (mahkûm ilişkileri) gelen baskı karşısında askerin pozisyonunun bulanıklaşması.
- İlişkisel Göçüşme: Mahkûmla kurulan insani ya da ideolojik bağlar.

Bu kuramsal önermenin, yalnızca Mamak özelinde değil, başka zorunlu askerlik veya baskı rejimi örneklerine de uyarlanabilir potansiyele sahip olduğunu düşünüyorum.

Tematik Başlıklar ve Yöntemsel Gözlemler

Kitap, askerin özneleşmesini açıklamak üzere şu tematik başlıkları ön plana çıkarıyor:

- İşkence Rejimi ve Raci Tetik: Kurumsallaşmış işkencenin yüzü olarak Tetik figürü
- Torpil Mekanizması: Cuntanın “eşit” şiddet söylemiyle çelişen koruma sistemleri
- Dilsel Şiddet ve “Lan” Özne İnşası: Kimliksizleştirici dilin hem mahkûm hem asker üzerinde nasıl bir dönüşüme neden olduğu tespit edilebiliyor.
- “Karıştırır-Barıştır” Stratejisi: Sağcı ve solcu mahkûmların aynı koşullara yerleştirilmesiyle rejimin hedeflediği iç çatışmanın bazen tersine işlemesi, askerlerin bu sürece tanıklığı aktarıyor.

Kitap, sözlü tarih tanıklıkları, gözlemci notlarıyla desteklenmiş görünüyor. Bu da çalışmayı hem akademik hem de anlatı açısından güçlü kılıyor.

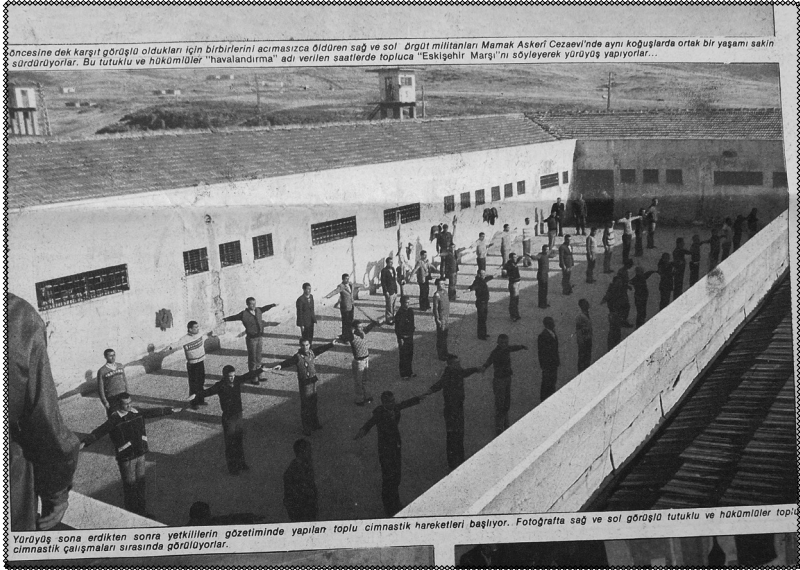
Sonuç

Bu çalışma “Mamak'ta Zorunlu Askerlik Deneyimi: İşkence Rejimi Bağlamında Üçlü Aktör Yapısı” başlığı ile de okunabilir. Yalnızca Mamak'ı anlamak için değil, baskı rejimlerinde öznellik inşasını tartışmak için de okunması gereken bir eser olduğu kanısındayım. Bu bağlamda, zorunlu askerin “ara özne” olarak nasıl konumlandığını görebilmek, benzer vakalara uygulanabilirliği açısından da güçlü bir açılım sunuyor. Diğer taraftan, cezaevi sosyolojisi, zorunlu askerlik, travma çalışmaları ve modern otoriterlik tartışmalarıyla ilgilenen herkes için temel bir kaynak olabileceğini düşünüyorum.

Sosyolog Dr. Osman Aydın

Milliyet, 06.12.1980, s. 1.

Milliyet, 06.12.1980, s. 1.

MANKURT DEVLET EZİYETİ

Mayıs ayı ortalarında değerli Recep Küçükizsiz bana bir mesaj gönderdi. 12 Eylül döneminde Mamak Cezaevi'nde uygulanan ağır işkenceleri konu eden bir kitap yazmakta olduğunu belirtti. Benden konuyla ilgili belli bazı yardımlar istedi. Onu ilkin solcu zannettim. Bana bir tür danışmanlık ya da editörlük teklif ettiğini sandım. Ayrıca dosya hazır olunca bir yayınevi bulmakta yardım istediğini düşündüm.

Sol kesimin her alandaki yaklaşımını iyi biliyorum. Giderek kırsılaşan ve klişeleşen dar görüşlü dosyalardan gına gelmiştir bana. Yine de ham dosyayı görürsem bir ölçüde yardım edeceğimi, yayınevi bulmanın ise benim için imkânsız olduğunu söyledim. Hatta benim referansım yarar değil, zarar verebilirdi.

Yazışmalardan hemen sonra anladım ki, meğer Recep Küçükizsiz tanınmış bir ülkücüymüş. Kendisi de Mamak'ta 8 yıl yatmış. On sekiz yaşının altındayken atılmış oraya, yıllarca ağır işkencelerden geçmiş. Çoğu tecritte... Geçtiğimiz yıllarda Mamak'ta o dönem görevli ülkücü askerlerin izini sürmüş, 12'siyle geniş söyleşiler yapmış. Başka deyişle orada ülkücüler dahil herkese işkence yapanlardan bir bölümüyle uzun uzun konuşmuş. Onları yayımlamak istiyormuş. Yayınevi bulma konusunda ise zaten sıkıntı yokmuş. Benden uzman görüşü olarak çalışma değerlendirmesi ve konuyla ilgili kapsamlı bir yazı istiyormuş.

İstanbul 1. Şube işkence kurbanları olarak orada tanıştığım ve sonradan da görüştüğüm bir ülkücü arkadaşımın da selamını söyledi. Tam oldu. Bu işi seve seve kabul edeceğimi bildirdim.

Çalışma benim gözümde daha baştan çok değerliydi. Bir kere böyle bir çalışma "sağ" ya da ülkücü cenahtan (bildiğim kadarıyla) ilk kez gelecekti. Dosyayı hazırlayan ülkücüydü, işkence uygulamalarını yapanlar ve burada söyleşi verenler de ülkücüydü. Dosyayı

hazırlayan kendi işkenceci arkadaşlarıyla yüzleşmişti. Bunların hepsi yeni, yepyeni, ilk kez karşılaştığımız şeylerdi. Çalışmanın özgünlük düzeyi çok yüksekti. Gerçi daha önce birkaç ayrı işkencecinin itirafları basına yansımış, gündeme gelmişti. Fakat bu yeni dosya hem çok daha geniş çaplıydı, hem de yukarıdaki özellikler ilkti ve olağanüstü çarpıcıydı.

Recep Küçükizsiz'e solun bu konularda fazlasıyla ketum davrandığını, pek fazla çalışma çıkmadığını ifade ettim. Çıkan çalışmalara da gereken ilgi gösterilmiyordu. Birkaç anı kitabı, birkaç inceleme, birkaç roman, pek nitelikli sayılmayacak birkaç film... Hepsi bu. Ve her seferinde konunun üstü bir şekilde örtülüyor, mesele gündemde tutunamıyor, tartışmaya zemin hazırlayamıyordu hiçbiri.

Küçükizsiz ülkücü camianın o konuda daha da ketum davrandığını belirtti. Yapılanların ve yaşananların anlatılmasındaki psikolojik zorluk bir yana, ülkücülerin, bunlardan söz ettiklerinde sanki kendi devletlerini ihbar ettikleri, millet, ordu ve polis aleyhinde konuştukları duygusuna girdiklerini anlattı. Öyle ya, bütün ömürleri bu devleti savunmakla geçmiş, birçoğunun yaşamı bu uğurda feda olmuştu. Fakat aynı devlet 12 Eylül'de çok yaygın ve planlı biçimde kendilerini yaka paça gözaltına almış, emniyetlerde işkenceler yapmış... Bir de üstüne "göz bebeğimiz ordu", "peygamber ocağı ordu" pek çoğunu cezaevlerinde ağır ve sürekli dayaktan geçirmiş, insan olarak sürekli aşağılamış, sistematik olarak kişiliklerini yok etmek için elinden geleni yapmıştı.

Bunun nesini, nasıl anlatacaklardı! Hele ki, işkence yapanlar bunları nasıl anlatacakları? İşkence görenler bunları... o günleri, ayları, yılları, her bir saatini, dakikasını içleri kanamadan, utanmadan, kahretmeden nasıl ve nereye döneceklerdi?

Evet, tekrar sola, sosyalist devrimci tarafa dönersek. Onlar bu devleti yıkacaklarını, yerine tamamen başka sosyalist bir devlet kuracaklarını açıkça biliyor ve beyan ediyorlardı. O bakımdan onlara göre devletin bu yaptıkları teorik olarak normaldi. Fakat gelin de bu "normal" olanın teorisini değil pratiğini anlatın... Bu dosyaları, kitapları okuması bile bir çeşit ciddi psikolojik travma yaratıyor insanda. Hatırlaması bile yürek kaldırmıyor. Bunları nasıl anlatacağsınız? Anlattığımızda insanlar nasıl okuyacak, nasıl dayanacak, ne

ruhla izleyecek? Kaç kişi ilgi gösterecek, kaçımız katlanacak, bir de tepki gösterecek?

Öte yandan sol, sosyalist devrimciler hiçbir konuda kendileriyle yüzleşmediler. Siyasi, ideolojik olarak hiçbir zaman geçmişin muhasebesini ciddi, dürüst, samimi olarak yapmadılar. Gerçi sağ farklı mı? Tüm siyasi akımlar her işe süttten çıkmış ak kaşık girdi, beyaz badanalı olarak çıktı! Geçmiş hatalarıyla yüzleşmeyen sol bu kadar ağır travmatik işkençe, emniyet, cezaevi hayatlarıyla mı yüzleşecek. Birçok insan oralarda önceki doğrularıyla, ilkeleriyle ters düşen şeyler yaşadı. İşkençeye ve baskıya direniş anlamında kendini gayet iyi düzeyde görenler bile her ayrıntıda, her dakikada aynı düzeyi tutturamadı. Hemen herkes anlatmaktan, hatta hatırlamaktan hicap duyduğu deneyimler yaşadı. En azından bu deneyimleri açığa vurmanın anlatılan kişilerde tatsız duygular yarattığını, bunun kendilerini de rahatsız ettiğini gördü.

Ancak bunları birilerinin anlatması gerekiyor. Çok geniş bir kesimin de okuması, üstünde düşünmesi gerekiyor. 12 Eylül tüm toplumu ağır derecede ruhsal hasta etti. Hastalık ciddi biçimde devam ediyor. Bunları yaşamayan kuşaklarda da süregelen bir virüs salgını gibi geniş bir hasar bıraktı. Ve hatta bunları yaşamayanlarda daha büyük bir gizli hasar bıraktı. Teşhis ve sonra tedavi şart. Hasta teşhisi ve tedaviyi reddetse de şart. Bu ayıbı, acıyı, utancı, içimizi dökmeyen, kendimizle hesaplaşmadan aşamayız. Aşamadığımızda da işte bugünkü durumu yaşarız: Toplumumuzun ahlak ve motivasyon anlamında moral değerleri giderek aşağı düşen hali gözler önünde.

O yüzden önce hastalığa neden olan etmenleri ve semptomları sıralamalıyız. Bu aynı zamanda tedavinin de başlangıcı olacaktır, sonra oradan devam etmeliyiz.

Dosya Geldi

Ve sonuç olarak temmuzun ikinci haftasında dosya geldi. Umduğundan çok daha derli toplu, bütünlüklü ve derinlikli bir çalışmaydı. Recep Küçükizsiz'in baştan en önemli arzusu bunun bilimsel referans çalışması düzeyinde bir eser olarak çıkmasıydı. Sorular ona göre sorulmalı, yanıtlar ona göre derlenmeliydi. Gerçi dosya gelmeden bu konuda genel bazı ilkeler belirtmekten başka bir yardımım olmamıştı. Fakat gördüm ki sorular baştan hem hayli kapsamlıydı,

hem de bilimsel görüşme tekniği açısından doğru seçilmiş sorulardı. Belli bir standart gözetilmiş ve o standarttan sapılmamıştı. Başka deyişle herkese aynı sorular sorulmuş, cevaplardaki ayrıntılar aynı şekilde alt başlıklarda sıralanmıştı. Öz iyi ifade ediliyordu, detaylar zengindi... Daha ne olsundu.

Peki benim bu konudaki uzmanlığım nereden geliyor? 12 Eylül'den 15 ay sonra Halkın-Kurtuluşu-TDKP soruşturmasında gözümlüğe alındım ve İstanbul 1. Şube'de uzun süreli ve çok ağır bir işkenceye uğradım. Çıktıktan sonra okula devam edebildim. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden mezun oldum. Mecburi hizmet sonrasında Bakırköy'de psikiyatri ihtisası yaptım. İşkence deneyimlerimi 1984 yılı sonundan başlayarak bir roman çerçevesinde anlattım. Çok geniş bir işkence bölümü olan *Devrimciler* adlı bu roman 1988 yılı başında yayımlandı. Sonraki romanlarımda da yer yer işkencelerden, işkence görenler ve işkence yapanlardan bahsettim. Kuramsal kitaplarımda da bu temayı unutmadım. Politik psikiyatri, kitle ruhu, faşizmin insan doğasındaki yeri, şiddet ve işkencenin insan doğasındaki, toplumlardaki yeri... Sürekli okuyup, incelediğim ve anlattığım temalar oldu.

Konunun teorik kısmıyla ilgili, evet, çok şey okudum. Ülkede ve kısa süreli yurtdışında işkence görenlerin tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarına katıldım.

İşin teorisi ve okumalar deyince, bu konuda dünyada dişe dokunur pek fazla kaynak yok. Foucault'nun kitapları, Herbert Marcuse, Adorno, Zizek... Ve başkaları... Çoğuna hiç bilimsel bulmadığım Freudculuk bulaşmış. Entel, dantel işi yayınlar. İçlerinde doğru ve yararlı şeyler de var ama bir sürü zırva da var. Şiddet ve işkence olgusunu Freud gibi getirip getirip cinselliğe dayandırıyorlar. Görmemiş yeni felsefenin cinselliği olmuş, tutmuş çükünü koparmış... O hesap.

Şiddet olgusu, cinayet, acımasızlık ve işkence bilimsel anlamda insana içkindir, genel doğasının olmazsa olmaz bir parçasıdır oysa. Cinsellik de o doğanın başka bir parçasıdır. Cinsellik bazen şiddetle beraber gider, kötülük üretir; bazen merhametle, aşkla yürür. Bunlar insanın birbiriyle ilişkili olan ama birbirinin kökü olmayan ayrı organları gibidir. Başka deyişle şiddete ve/veya işkenceci birey cinsel bakımdan doyumsuz da olabilir, doyumlu da. Cinsel bakımdan

saldırğan da olabilir, çekinik de... Cinsel anlamda normal de olabilir sapık da...

Bunlardan ayrı olarak Foucault olguyu takıntılı bir “iktidar” söylemi açısından ele alır. Bu anlamda büyük ölçüde haklı gibidir ama onun “iktidar” dediği şey katıyen bilimsel bir kavram değil, kendi uydurduğu bir soyutlamadır. O yapay soyutlamayla gerçeği de bilimsel bilgiyi de tam ortasından iğfal eder. İktidar, şiddet ve hapisane olgusunda cinselliğin rolünü inkâr eder. Bu da bana göre doğrudur, ama yerine koyduğu güç odağı öznel saçmalama ürünüdür. İnsan doğasından, güçten, sosyal sınıflardan, somut gerçeklerden bağımsız bir “iktidar”. Adeta insandan farklı bir canlı olarak “iktidar”.

Olguya bana göre (bana en yakın) en doğru bakan düşünür ise Wilhelm Reich'dir. Gerçi onda cinselliğe önem atfetme daha da abartılı, hastalık boyutundadır. Zaten kendisi de akıl hastasıdır. Ancak şiddetin, faşizmin salt siyasal bir olgu olmadığını, insan doğasından kaynaklı bir normallik olduğunu ilk saptayanıdır. Bunlar insanın mevcut koşullarda, belli şartlarda normal tepkileri, olağan davranışlarıdır. Ayrıca benim gibi o da siyasi ayrışmaların ve tüm toplumsal çekişmelerin insan kişiliklerindeki derin farklardan kaynaklandığını anlatmıştır.

Fakat yalnızca işkence olgusuna dönersek, tekrarlayalım: O alanda dünyada da fazla üretim yapılmamış. Bunlar dayak yememişler ki... Avrupa'da, Batı'da Nazi dönemi dışında hiç böyle yaygın bir işkence olmamış ki. Bir dönem Portekiz, İspanya (onlar Avrupa'nın taşrası zaten... Biraz eski Doğu Bloğu) ve bir hayli fazla Latin Amerika deneyimleri... Çıkırsa çıkırsa oralardan çıkar. Ben rastlamadım böyle bir çalışmaya. Bunun kuramı yapılacaksa da bizim yapmamız lazım.

Algımız 12 Eylül'le Çok Değişti

12 Eylül öncesi bizde ve toplumda yaygın kanı şöyleydi: Siyasal şiddet, kötü muamele ve işkence başlıca polisten gelirdi, MİT'ten gelirdi. Askerlerin de toplumsal hareketlerde gaddarca davrandığı olurdu, ama bunlar istisna sayılırdı. 27 Mayıs büyük bir kesime göre haklıydı, oralarda yapılanlar da haklı oluyordu bu durumda. Jandarmanın yaptığı köylüyeydi. Bizi fazla ilgilendirmezdi. 12 Mart'taki asker zulmü elbette unutulmamıştı. Ama sonrasında askeri cezae-

DİZİN

Semboller

4. Kolordu Karargâhı 50, 314
12 Eylül darbesi 53
28. Mekanize Piyade Tümeni 50
1974 Affi 51

A

- Abdullah Eren 14
Abdullah Zıyan 124
Abdülkadir Bôcü 82, 210, 234, 239
Abdülkerim Kaya 159
Abidinpaşa 248
Abuzer Uğurlu 275
Adalet Partisi (AP) 11, 163, 245
Adana 5, 49, 71, 72, 74, 96, 121,
141, 143, 144, 147, 148,
152, 162, 252, 275, 312,
323
Adana Emniyet Müdürlüğü 49
Adana Erkek Lisesi 143, 144
Adana Kapalı Cezaevi 312
Adanalı Bünyamin Çavuş 150
Adanalı Onur 76
Adana Ticaret Lisesi 71
Adapazarlı Fahrettin 96
Adem Eroğlu 252
Adil Özcan 14
Afyon 121, 220
Ahmet Ada 251
Ahmet Erkan Birben 274, 275
Ahmet Kahraman 7, 14, 36, 327,
344, 345, 346
Ahmet Remzi 321
Ahmet Toprak 347

- Ahmet Ulu 300
Ahmet Yazıcı 69
Akçeşme İlkokulu 246
Akören Mahallesi 287
Aksaray 103
Akşam 107, 109, 117, 129, 132,
179, 181, 188, 233, 247,
261, 267, 273, 413
Akşehir 220
Alaaddin Gôller 125
Albay Aydın Güven 314
Albay Raci Tetik 7, 14, 52, 54, 79,
82, 83, 85, 91, 106, 126,
138, 151, 159, 176, 210,
228, 229, 233, 249, 279,
292, 315, 327, 340
Alevi Yahya Dede Yatırı 265
Ali 9, 77, 157, 172, 173, 212, 213,
226, 231, 241, 252, 257,
265, 272, 275, 277, 281,
283, 314, 316, 319, 415,
416
Ali Asker Torun 212, 213, 257
Ali Astsubay 319
Ali Atasever 226
Ali Başçavuş 316
Ali Bülent Orkan 9, 77, 157, 415,
416
Ali Galip Kayıran 275, 277
Ali Mert 241
Ali Parlak 275
Ali Uğur Akbaş 252
Almanya 5, 46, 255, 265, 266, 267,
270, 337

- Alper Yaz 52, 211, 233
 Altınöz 307
 Amasya 70, 269
 Amasya Ülkücüleri Davası 269
 Anavatan Partisi 11, 217
 Andırın 117
 Ankara 4, 50, 51, 52, 53, 63, 74,
 75, 79, 92, 96, 99, 104, 105,
 112, 113, 122, 140, 141,
 145, 152, 155, 156, 166,
 168, 182, 208, 221, 224,
 231, 234, 236, 241, 243,
 247, 248, 264, 266, 268,
 270, 283, 285, 290, 299,
 302, 303, 305, 309, 314,
 315, 316, 317, 321, 323,
 324, 327, 330, 334, 343,
 361, 371, 381, 389, 399,
 400, 401, 418
 Ankara Kapalı Cezaevi 51, 92, 168,
 315, 400, 401
 Ankaralı Bülent 150
 Ankaralı Kemal 95
 Ankara Otogarı 141, 264
 Antakya 309, 310, 311, 312
 Antakya Cezaevi 312
 Antalya 115, 275
 Antalyalı Serdar 275
 Antalya Ülkü Ocakları 275
 Arif Sontur 309
 Armutlu Mahallesi 309
 Artvin 287, 289, 295, 306, 324
 Asala 11, 43, 370
 Aslan Okşas 311, 312
 Atatürk 37, 43, 54, 108, 177, 178,
 180, 204, 228, 229, 247,
 257, 259, 272, 293, 308,
 355, 358, 368, 406, 407,
 408, 409, 413, 416, 417
 Atif Şenel 7, 14, 47
 Atsız 117, 308
 Avrupa İnsan Hakları Komisyonu
 260
 Avukat Şerafettin Yılmaz 154
 Aydın Esi 275
 Aydınlı Cüneyt 125
 Aydınlık 214, 255, 278, 415, 417
 Aydınlikevler 267
 Ayhan Songar 40
- B**
 Bakış 276
 Baki Tuğ 268, 269, 270, 279
 Baraj Yolu 144
 Barbaros Kiraathanesi 310
 Barış Manço 193
 Barış ve Demokrasi Partisi 374
 Başgardiyan İsmail 97
 Bayburt 215, 216, 217
 Bayburtlu Şaban 76
 Bayrampaşa 208
 Behçet Cantürk 386
 Behice Boran 51, 65
 Bekir 9, 101, 266, 267, 361, 362,
 372
 Bekir Bağ 9, 101, 361, 362
 Bekir Çelen 372
 Berber Nihat 76
 Berker İnanoğlu 275, 276, 277
 Beşocak Ortaokulu 71
 Bilal Baz 119
 Binbaşı Mustafa 316
 Binbaşı Yüksel 292
 Bir Dönem Mamak 242
 Bizim Anadolu 267
 Bolu Hava İndirme Tugayı 81, 91
 Bolu Komando Tugayı 63
 Bomonti 208
 Borçka 287, 289
 Borçka Lisesi 289
 Bozkurt 117, 266
 Bozkurtlar 198, 308
 Burç Bakkaliyesi 216
 Bursa 287, 305
 Bursa Cezaevi 305
 Bülent Ecevit 316, 317
 Büyük Ülkü Derneği 11, 288

C

- Cebeci 198, 284
 Celasin Şeref 207
 Cemal Celen 210
 Cemal Karadağlı 7, 146, 323
 Cengiz Aytmatov 32
 Cenk Hasreti 266
 Cevdetpaşa Ortaokulu 120
 Ceyhan 145
 CIA 11, 37, 38
 Cide 207, 208, 216, 323
 Cumhuriyet 11, 71, 74, 266, 274, 311
 Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 11, 63
 Cumhuriyet Halk Partisi 11, 71
 Cumhuriyet Senatosu 311

Ç

- Çalışkanlar Ortaokulu 266
 Çankırı 145, 265, 324
 Çarşı Camii 309
 Çavuşçugöl 219
 Çinçin Bağları 248, 266, 268, 279
 Çukurambar 113

D

- Darendeli Mehmet 95
 Demirlibahçe 248
 Demokrat Parti 11, 51, 118
 Deniz Gezmiş 51, 234
 Denizli 74, 75, 91, 92, 104, 105, 114, 115, 269, 289, 290, 329
 Devlet 7, 30, 31, 45, 49, 118, 266
 Devlet Demiryolları 118
 Devrimciler 26
 Devrim Lisesi 144
 Devrim Ortaokulu 246
 Dev-Sol 11
 Dev-Yol 11, 137, 152, 182, 186, 288, 319
 Dışkapı 75, 258, 266

- Disiplin ve Ceza 19
 Diyarbakır 28, 39
 Doğan Müftüoğlu 69
 Doğan Öz 401, 405
 Doğu Perinçek 161, 272, 275, 278, 385, 416
 Dokuz Işık 267, 312
 Dr. Binbaşı Selim Kaptanoğlu 162
 Dr. Kaan Arslanoğlu 7, 14, 44
 Dr. Osman Aydın 7, 14, 21
 Dumlupınar Mahallesi 71
 Durukan 118
 Dürüst Oktay 52, 211, 233

E

- Eğirdir Dağ Komando Okulu 63
 Emin Çölaşan 7, 14, 39, 40, 397, 401
 Emin Karagülle 306
 Emirdağ Gömü Köyü İlkokulu 118
 Emir Kuşdemir 298, 306
 Eray Çapraz 275
 Erciş 134
 Erdal Eren 77, 229, 230, 369, 372, 373, 401, 415, 416
 Erdem Şenocak 212, 236
 Erdoğan 272, 309
 Ergenekon 120
 Ergün Gök 120
 Erhan İşler 299, 306
 Erler Caddesi 310
 Ertan Çiçek 68
 Ertuğrul Kürkçü 51, 64, 65, 67, 68
 Erzincan 341, 382
 Erzurum 125, 189, 281, 287
 Eskişehir 220, 397
 Etimesgut Havaalanı 64
 Etimesgut İstasyon Caddesi 270
 Etimesgut Polis Karakolu 270
 Etimesgut Tank Taburu 270
 Eyüp Özmen 226, 232, 405, 418

F

Fahrettin Piyade 270
Fatih Kirişçioğlu 212
Fazıl Akkoyunlu 51
Fenerbahçe Stadı 268
Ferruh Ataç 314
Fethi Gürcan 51
Fındıklı 300
Fikirtepe 267
Fikri Arıkan 9, 77
Filistin 32, 68, 205, 364
Folklor Derneği 164
Foucault 19, 26, 27

G

Galip Erdem 154
GATA 11, 42, 395
Gaziantep 50
Gazi Eğitim Enstitüsü 68
Gazi Ortaokulu 308, 310, 311
Gaziosmanpaşa 217
Gebze 321
Gelibolu 334
Gençlik Parkı 125
Genelkurmay Başkanlığı 40
Girne Sineması 72
Göçmenler Caddesi 307, 309
Göktaş 287
Gülten Akın 232
Gümerdiğin 266
Günaydın 268
Güneşevler 267
Güneysu 63, 323
Gün Olur Asra Bedel 32
Gün Sazak 117, 165, 247
Gürünlü Ömer 84
Güvercinlik 248

H

Hacı Bayram 143
Hakkı Duran 275, 279
Halil İbrahim 283
Halis Özdemir 361

Halit Çelenk 357
Halkevi 267
Halkın-Kurtuluşu-TDKP 26
Haluk Pirimoğlu 275
Hanifi Cihangir Kasapoğlu 159
Hanifi Kutlu 312
Hasan Kurtoğlu 7, 324
Hasan Mutlucan 121, 259
Hasköy 267
Hatay 307, 311, 324
Haydar Karamus 69
Hergün 5, 247, 267, 269
Hikmet Yıldırım 288
Hilmi İşgüzar 275
Human Resource Exploitation
Training Manual 38
Hüdayi Kuş 7, 14, 58
Hürriyet 268, 274
Hüseyingazi Tepesi 84, 189, 197,
210
Hüseyin İnan 51
Hüseyin Kabasakal 119
Hüseyin Kurumahmutoğlu 9, 299,
300, 362
Hüseyin Yol 144
HZİ Vakfı (Hamide Zekeriya İtil
Vakfı) 11, 40

I

İlgın 219, 220, 324
İlgın Gölü 219
İŞİD 11, 43

İ

İbrahim Cibooğlu 7, 324
İbrahim Çiftçi 77, 226, 232, 402,
405
İdris 164, 165
İlhan Erdost 31, 101, 130, 254,
329, 357, 362, 365
İlhan Feyman 273
İlyas Boysal 118
İmparator Çay Ocağı 120

- İnci Baba 242, 275
İsa Armağan 52, 77, 81, 95, 121,
157, 210, 233, 235, 242,
254, 255, 324, 370, 371
İskitler 267
İsmail Demirkıran 224
İsmail Duman 119
İsmail Kalender 7, 323
İsmail Yücel 275
İsmetpaşa 242
İsmet Zingir 7, 323, 424
İsrafil 95
İsrail 32, 175, 205
İstanbul 4, 19, 23, 26, 40, 101,
103, 115, 208, 216, 217,
267, 268, 290, 309, 321,
344, 346, 347, 348, 349,
350, 351, 353, 354, 355,
356, 357, 358, 359, 360,
361, 362, 363, 364, 365,
366, 367, 368, 369, 370,
371, 372, 373, 374, 375,
376, 377, 378, 379, 381,
382, 383, 384, 385, 386,
387, 388, 389, 390, 391,
392, 393, 394, 395, 397
İstanbul Şenel 95
İstasyon Caddesi 164, 270
İstiklal Mahallesi 143
İzmir 68, 115, 121, 122, 145, 281,
309, 331, 332, 341, 369,
393, 395
İzmir Hava Hastanesi 122
İzmirli Rıza 95
- K**
Kadıköy 268
Kadıköylü Tuncer 95
Kadir Akgöllü 252
Kadirli 117, 118, 119, 120, 132,
141, 187, 323
Kadirli Lisesi 119
Kadir Mahir Damatlar 361
Kadir Sevinçelli 7, 323
Kadir Yanık 237, 240
Kalender Alıcı 120
Kanatlı Caddesi 308
Karaman 118
Karataş 143, 323
Karatay 245, 324
Karatepe 187
Kars 190
Karslı Mikail 95
Kastamonu 207, 214, 264, 323
Kaşif Kozinoğlu 314
Katip Nuri 112
Kaya Alpkartal 277, 283
Kayahan Kaçmaz 308
Kaya Varol 69
Kayseri 83, 122, 124, 133, 208,
217, 271
Kayseri Hava İndirme Tugayı 83
Kâzım Karabekir Eğitim Enstitüsü
69
Keçikıran Mahallesi 199, 232
Keçiören 242, 279
Kemal Burkay 28
Kemal Fırlar 310, 312
Kenan Evren 35, 114, 230, 248,
270, 276, 313, 333, 369,
384, 389, 391
Kestirler 119
Kıbrıs 31, 50, 53, 69, 189, 233,
240, 248, 265, 270, 295,
316, 317, 331, 333, 334,
341, 351, 368, 369, 378,
388, 396
Kıbrıs Harekâtı 69, 265
Kırıkhan 307, 308, 309, 310, 311,
324
Kırıkhan Lisesi 309
Kırklareli 101
Kızıldere 72
Kızılırmak 145
Konya 94, 219, 220, 240, 245, 246,
247, 264, 324

Konya Eğitim Enstitüsü 246
 Konyalı Muhammet 95
 Konya Lisesi 247
 Köknar Sokağı 311
 KUBARK Counterintelligence Interrogation Manual 38
 Kuleli Askeri Lisesi 50
 Kurtuluş Mahallesi 311
 Kurtuluş Parkı 125
 Kuruköprü 143
 Kuşdili 268
 Küçükköy 217
 Kütahya 89, 236

L

Ladikli Hayati 85, 95
 Levon Ekmekçyan 158, 168, 369, 370, 371, 372
 Lütfi Şehsuvaroğlu 275

M

Mahir Panayır 252
 Mahmut Eren 226
 Mahmut Mollahasanoğlu 120
 Malatya 145
 Maltepe 242
 Mamak Askeri Cezaevi 7, 13, 15, 19, 49, 50, 51, 52, 55, 63, 64, 74, 75, 79, 106, 123, 146, 221, 284, 313, 315, 323, 324, 327, 330, 397, 398, 401, 404
 Mankurt 7, 31, 32
 Meclis Darbeleri Araştırma Komisyonu 14
 Mehmet Bilir 308, 310, 311, 312
 Mehmet Bozdemir 366
 Mehmet Buldu 309
 Mehmet Çevik 288
 Mehmet Çimen 308
 Mehmet Göktolga 252
 Mehmet Göller 118
 Mehmet Halim Spatar 417

Mehmet İrmak 132, 319
 Mehmet Mirza 236
 Mehmet Özkan 7, 324, 422
 Mehmet Yamtar Çelik 225
 Melek Sineması 118
 Meram Sineması 164
 Meram Teknik Lisesi 246
 Merkez Hamidiye Camii 308
 Merkez Ortaokulu 118, 163
 Mersin 97, 311
 Mesnevi 275
 Metris 39, 40
 Mevki Hastanesi 200, 201, 263
 Mevlüt Uluğtekin Yılmaz 266
 Meydan Mahallesi 143
 MHP 5, 11, 63, 75, 118, 130, 131, 132, 137, 138, 139, 154, 182, 183, 184, 204, 207, 214, 239, 240, 252, 255, 262, 268, 269, 277, 279, 285, 287, 305, 308, 309, 319, 387, 398, 416, 417
 MHP davası 130, 132, 183, 240, 252, 277, 279, 319
 Milli Güvenlik Konseyi 106, 230
 Milliyet 7, 14, 22, 36, 39, 44, 48, 56, 274, 278, 327, 331, 332, 337, 344, 345, 397, 399, 401, 406, 409, 415
 Milliyetçi Hareket Partisi 11, 63, 359, 370
 M. Naci Bostancı 275
 M. Refet Eke 277
 Muammer Aksoy 51
 Muazzez İlmiye Çığ 40, 41
 Muharrem Şemsek 263, 275, 276
 Muhsin Çakır 275
 Muhsin Yazıcıoğlu 114, 146, 155, 184, 213, 250, 257, 320, 360
 Murat Cankoçak 232
 Murat Tunç 263
 Murgul 287, 288, 289, 324

Murgul Lisesi 289
 Mustafa 7, 9, 49, 50, 51, 52, 53, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 89, 90, 92, 95, 101, 106, 121, 145, 146, 147, 157, 209, 212, 214, 217, 220, 223, 226, 231, 233, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 252, 254, 255, 277, 315, 316, 324, 356, 370, 371, 372
 Mustafa Altın 7, 209, 217, 239, 240, 241, 324
 Mustafa Karaca 145
 Mustafa Kemal Çamkıran 277
 Mustafa Mit 252
 Mustafa Ok 51
 Mustafa Pehlivanoglu 9, 49, 52, 53, 77, 78, 80, 81, 89, 90, 92, 95, 106, 121, 157, 209, 212, 214, 226, 233, 236, 254, 255, 315, 324, 370, 371, 372
 Mustafa Yalçın 356
 Muzaffer Özdağ 51
 Mümin Büyük 236
 Münir Ramazan Aktolga 64
 M. Zeki Şerit 64

N
 Nabi İnciler 386
 Naci Burç 216
 Naim Gündüz 210
 Namık Kemal Zeybek 275, 276
 Narlıdere 121
 Nazmi Dağdeviren 118
 Necdet Adalı 77, 90
 Necdet Çakır 275
 Necdet Sevinç 266
 Necmettin Erbakan 316
 Nedim Ayas 119
 Neşet 208, 212, 217, 235, 236
 Neşet Balbaşoğlu 217, 236
 Nevzat Bor 225

Nevzat Kösoğlu 132
 Nihat Erdoğan 309
 Nur abla 155
 Nurettin Ersin 333, 334, 369
 Nurettin Özdemir 294, 302, 306
 Nurettin Soyer 52, 212, 214, 234, 316, 317
 Nuri Gedik 275
 Nutuk 108, 228, 259, 272

O
 Obruk Hanı 245
 Oğuzhan Müftüoğlu 391
 Oktay Altaylı 145
 Oral Çalışlar 51, 385
 Oran 267
 Orhan Büyükkiz 118
 Ortadoğu 266
 Osman 7, 14, 21, 69, 97, 121, 158, 216, 252, 288, 306
 Osman Başer 252, 306
 Osman Birbiçer 158
 Osman Çevik 288
 Osman Fazlı Polat 69
 Osmaniye 141, 163, 164, 166, 205, 323
 Oya Baydar 51

Ö
 Ökkeş Gögebakan 310
 Ömer Faruk Şimşek 145
 Ömer Gültekin 130
 Ömer Tanlak 278, 397, 415, 417, 418
 Özal 198
 Özcan Derin 320

P
 Pınarhisar 101
 PKK 11, 38, 43, 148
 Polatlı 247
 Pozantı 74
 Prof. Dr. Ömer Anayurt 14

R

- Rafet Maktad 7, 236, 323
 Ramazan Aslanbaba 7, 323
 Recep Küçükizsiz 5, 7, 15, 19, 23,
 24, 25, 42, 56, 144, 181,
 200, 202
 Recep Orhan Ergun 314
 Remzi 290, 321
 Reşat Mater 393
 Reyhanlı 310
 Rıfat Baykal 51
 Rıfat Genç 288
 Rıfat N. Bali 14
 Rıza Müftüoğlu 252
 Rize 63, 69, 70, 300, 323
 Rize Kapalı Cezaevi 69

S

- Sacit Aslan 317
 Sadık Kısır 297
 Sadık Özcan 69
 Sadun Aren 51
 Sağmalcılar 290
 Said-i Nursi 275
 Samet Karakuş 252
 Sami Bal 252
 Samsun 28, 67, 95, 153, 156, 195,
 276, 281
 Savaş Ay 40, 397
 Savrun Çayı 117
 Sedat 84, 88, 100, 306
 Selahattin Gökhan 397
 Sevgi Soysal 51
 Seyfi Atmalıoğlu 144
 Sıhhiye 284, 314
 Sırrı Doğan 145
 Sırrı Erkuş 277
 Sıtkı Aydın 266
 Sinan Çelik 119
 Sinan Polat 7, 323
 Sincan 270
 Sinop Cezaevi 112
 Sinoplu Ramazan 281

- Sivas 70, 71, 74, 75, 84, 103, 279,
 323
 Sivas Yarı Açık Cezaevi 70
 Suat Sürmen 277
 Suşehri 103, 104, 323
 Suşehri Lisesi 103
 Süleyman Takkeci 268
 Süreyya Oral 314

Ş

- Şaban 76, 87, 88
 Şabanözü 265, 266, 324
 Şadi Moralı 267
 Şahin Bilgiç 158, 251, 252
 Şehir Kulübü 311
 Şehitduran İlkokulu 71
 Şehitduran Mahallesi 71
 Şenol Çevik 288, 306
 Şerafettin Özdiş 277
 Şevket Can Özbay 215, 239, 277
 Şevket Tuğ 268
 Şırnak Deresi 316
 Şişli 208
 Şişli Camii 208

T

- Tacettin Kurteri 310
 Taha Akyol 272, 336, 398
 Tahsin Şahinkaya 390
 Tahsin Ünal 384, 385
 Taka Naci 224
 Talat Aydemir 51, 381
 Tarık Akan 74, 104
 Taşköprü 214, 264
 Tayfun Mater 393
 TBMM 7, 11, 36, 52, 340
 Tekirdağ 341, 342
 Tepebağ Ortaokulu 143
 Tercüman 124, 247, 260, 267, 274
 Tervik Durgun 311
 Topraklık Mahallesi 245
 Töb-Der 11, 235, 279, 308, 310
 Trabzon 69, 215

Tuncay Mataracı 275, 277
 Turan Çağlar 193
 Turan Demirkıran 225
 Turan İtil 40, 41, 54
 Tuzluçayır 248
 Tümgeneral Nihat Berberoğlu 314, 315
 Tümgeneral Şamil Özdilli 313
 Türkçülüğün Esasları 308
 Türkiye İşçi Köylü Partisi 11, 277
 Türkiye İşçi Partisi 11, 308
 Türk Kültürü 133

U

Uğurcan Elmas 277
 Uğur Mumcu 51
 Ulucanlar Cezaevi 230
 Ulus 198, 266
 Urfalı Hanifi 125

Ü

Ülkü-Bir 11, 120, 308
 Ülkücü Gençlik Derneği 11, 120
 Ülkücüye Notlar 266
 Ülkü Ocakları 11, 118, 120, 143, 145, 165, 246, 247, 275, 308
 Ülkü Yolu Derneği 11, 120
 Ümit Atabay 125
 Üreğil Tren İstasyonu 316
 Üsküdar 267, 309
 Üsküdar Akşam Lisesi 267
 Üsteğmen Musa 291, 295
 Üsteğmen Zekeriya Gödem 134

V

Vahdet Vural 270
 Vatan Caddesi 103
 Vecdi Gönül 314
 Vedat 225, 300
 Vejdet Ersoy 252
 Veli Kara 311
 Vietnam 39, 43

W

Wilhelm Reich 27

Y

Yalçın İlikli 277
 Yamtar Çelik 225, 226
 Yarbay Mehmet Ünlü 263
 Yasemin Kutsi 317
 Yassıada 51
 Yaşar Değerli 268
 Yaşar Kırangıç 118
 Yaşar Okuyan 272, 336, 398, 417
 Yaşar Yıldırım 299
 Yavuz Donat 260
 Yavuz Öbekçi 294, 302
 Yavuz Yazıcıoğlu 318
 Yeni Düşünce 70, 160, 215
 Yenimahalle 307, 311
 Yeşiltepe Mahallesi 119
 Yıldırım Beyazıt Endüstri Meslek Lisesi 267
 Yıldırım Beyazıt Lisesi 266, 279
 Yılma Durak 251
 Yılmaz Kaymakçı 309
 Yılmaz Pala 216
 Yunus 152, 153, 272
 Yunus Uzun 152
 Yurdanur 279, 280
 Yusuf Aslan 51
 Yusuf Küpeli 64, 66
 Yüzbaşı Hasan 77, 81, 214, 221, 231, 233, 234, 235, 236, 239
 Yüzbaşı Hasan Mesçioğlu 77, 81, 214, 221, 231, 233, 234, 236, 239
 Yüzbaşı İbrahim 253
 Yüzbaşı İbrahim Turnacıoğulları 253
 Yüzbaşı Mehmet Ali Çeviker 231
 Yüzbaşı Sırrı Şuşut 221, 242

Z

Zafer Gevişen 226

Zafer Meydanı 247

Zafer Okulu 307

Zafer Sineması 143

Zekeriya Kasapoğlu 69

Zekeriya Önge 401

Zeki Kaman 52, 211, 233

Zeytinburnu 103

Zincidere 122

Zingir Yaylası 117

Ziya Gökalp 308

